## DİL BİLGİSİ: MUFRED SAYILAR (1-10)

## القواعد: العدد المفرد (١–١٠)

Arapçada 1-10 arasındaki sayılar mufred sayılardır.

| 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| ٠ | ١ | ٢ | ٣ | ٤ | ٥ | ٦ | ٧ | ٨ | ٩ | ١٠ |
| صِفْر | واحِد | اثْنَان | ثَلاَثة | أَرْبَعَة | خَمْسَة | سِتَّة | سَبْعَة | ثَمَانِيَة | تِسْعَة | عَشَرَة |

Mufred sayılardan 1 ve 2 sayılarının kullanılışıyla 3'ten 10'a kadarki (10 dahil) sayıların kullanılış biçimleri arasında i'râb, erillik ve dişillik (muzekkerlik-muenneslik) gibi yönlerden farklılıklar bulunmaktadır. Bundan dolayı mufred sayılar iki kısımda ele alınır.

### 1 ve 2 Sayıları

1 ve 2 sayılarının özellikleri şunlardır:

1. Önce sayılan kullanılır, sonra sayı.
2. Sayı, sayılanın sıfatı konumundadır; bu yüzden cinsiyet, sayı, belirlilik–belirsizlik ve i'râb bakımından sayılana uymak zorundadır.

Örnekler:

﴿وَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ﴾ (Sizin ilâhınız bir tek ilâhtır. *Bakara Sûresi,* 163)

﴿وَمَا كَانَ النَّاسُ إِلَّا أُمَّةً وَاحِدَةً﴾ (İnsanlık tek bir ümmetten başka bir şey değildi. *Yunus Sûresi,* 19)

صَدَر كتابانِ اثْنَان في هذا الموضوع. (Bu konuda iki kitap çıktı.)

تُوجَد في هذا المجالِ مَجَلَّتَانِ اثْنَتَانِ. (Bu alanda iki dergi bulunmaktadır.)

اليَدُ الواحِدَةُ لا تُصَفِّقُ. (Bir el şaplamaz.)

المَجَلَّتَانِ الاثْنَتَانِ مَوْجودتانِ في مَكْتَبَتِنا. (İki dergi kütüphanemizde bulunmaktadır.)

كان في المَتْحَفِ سائحٌ واحدٌ وسَائِحَةٌ واحِدَةٌ ومعهما وَلدانِ اثْنانِ وبِنْتانِ اثْنَتانِ.
(Müzede bir erkek ve bir kadın turist ve yanlarında iki erkek çocukla iki kız çocuk vardı.)

## 3-10 Arasındaki Sayılar

3-10 arasındaki sayıların özellikleri şöyle sıralanabilir:

1. Türkçede olduğu gibi önce sayı gelir, sonra sayılan.
2. Sayılar, kendilerinden sonra kullanılan sayılanın daima muzâfı konumundadırlar. Bu bakımdan son harekeleri cümlede hangi öge durumunda olduklarına bağlı olarak değişkenlik gösterir. Sayılanları (temyizleri) muzâfun ileyh (tamlayan) konumunda oldukları için daima mecrûrdurlar.
3. Sayılanlar çoğul ve belirsiz kullanılır.
4. Sayının cinsiyeti, sayılanın cinsiyetinin zıttıdır. Kendisinden sonra kullanılan kelimenin tekil durumdaki cinsiyeti göz önünde bulundurularak sayı eril veya dişil olarak kullanılır. Sayılanın tekil formu eril ise, sayı dişil olarak; sayılanın tekil formu dişil ise sayı eril olarak kullanılır.

Örnekleri inceleyelim:

اِشْتَرَيْتُ سَبْعَةَ كُتُبٍ.
(Yedi kitap satın aldım.)

قَرَأْتُ في العُطْلَةِ ثَلاثَ رِواياتٍ.
(Tatilde üç roman okudum.)

في مَدْرَسَتِنا عشَرَةُ مُعَلِّمِينَ وأَرْبَعُ مُعَلِّمَاتٍ.
(Okulumuzda on erkek öğretmen, dört kadın öğretmen vardır.)

يعملُ في هذه الشركةِ خمسةُ عُمَّالٍ وستُّ عاملاتٍ.
(Bu şirkette beş erkek işçi ve altı kadın işçi çalışmaktadır.)

Şimdi aşağıdaki kelimelerin tekil ve çoğul durumlarına bakalım ve 3-10 grubundaki sayılarla kullanılış biçimlerini inceleyelim:

| | | |
|---|---|---|
| **مدينة** (ج) **مُدُن** | : سافرتُ في هذا الصَّيف إلى **ثلاثِ مُدُنٍ**. | (Bu yaz üç şehre gittim.) |
| **سَفِينَة** (ج) **سُفُن** | : اِسْتَأْجَرْنا **سَبْعَ سُفُنٍ** سِياحِيَّةٍ. | (Yedi turistik gemi kiraladık.) |
| **كِتاب** (ج) **كُتُب** | : تَرْجَمْتُ **ثَمانِيَةَ كُتُبٍ** مِن العَرَبِيَّةِ. | (Arapçadan sekiz kitap çevirdim.) |
| **قِسْم** (ج) **أقْسام** | : يَتَكَوَّنُ هذا الكِتابُ مِن **عَشَرَةِ أَقْسامٍ**. | (Bu kitap on bölümden oluşmaktadır.) |
| **ساعة** (ج) **ساعات** | : انتظَرْتُكَ طوالَ **ثلاثِ ساعاتٍ**. | (Üç saat boyunca seni bekledim.) |
| **لِيرَة** (ج) **لِيرَات** | : اِشْتَرَيْتُ **بِتِسْعِ لِيراتٍ**. | (Dokuz Liraya aldım.) |
| **جُنَيْه** (ج) **جُنَيْهات** | : أَعْطَيْتُهُ **خَمْسَةَ جُنَيْهات**. | (Ona beş Cüneyh verdim.) |
| **دُولار** (ج) **دُولارات** | : الكيلو **بِسَبْعَةِ دولاراتٍ**. | (Kilosu yedi Dolara.) |

Bu örneklerde de görüleceği üzere 3-10 grubundaki sayıların sonuna dişil te'si (ة), sayılanın (kendisinden sonra kullanılan kelimenin) tekil formu eril olduğunda getirilmektedir.

Şimdi de aşağıdaki cümlelerde sayı ve sayılanı i'râb yönünden inceleyelim:

1. جاءَ إلى الصَّفِّ ثَلاثَةُ طُلّابٍ. (Sınıfa üç öğrenci geldi.)
2. رَأَيْتُ في الحديقّةِ ثَلاثةَ طُلّابٍ. (Bahçede üç öğrenci gördüm.)
3. سَلَّمْتُ على ثَلاثَةِ طُلّابٍ. (Üç öğrenciye selam verdim.)

Bu örneklerde görüleceği üzere 3-10 grubundaki sayılar mu'rebdir, başka bir deyişle son harflerinin harekesi cümle içinde hangi öge konumunda olmasına bağlı olarak değişkenlik gösterir. (ثَلاثَة) rakamı, 1. cümlede özne durumunda olduğu için merfû (ref alâmeti sondaki damme); 2. cümlede mef'ûl durumunda olduğu için mansûb (nasb alâmeti sondaki fetha); 3. cümlede harf-i cerden sonra geldiği için mecrûr (cer alâmeti kesra) olmuştur. Sayıdaki bu değişimlere rağmen sayılan konumundaki (طُلّابٍ) kelimesinin harekesinin ve yapısının hiç değişmediğini, her durumda çoğul ve mecrûr olduğunu görüyorsunuz. Mecrûr olması, muzâfun ileyh olmasından dolayıdır. Her üç cümlede çoğul yapısında olması ise 3-10 grubundaki bir sayıdan sonra kullanılıyor olmasından dolayıdır.

Bu durumu bir de düzenli çoğul formları üzerinde görelim:

1. جاءَ إلى الصَّفِّ ثَلاثَةُ مُعَلِّمِينَ. (Sınıfa üç öğretmen geldi.)
2. رَأَيْتُ في الحديقّةِ ثَلاثةَ مُعَلِّمِينَ. (Bahçede üç öğretmen gördüm.)
3. سَلَّمْتُ على ثَلاثَةِ مُعَلِّمِينَ. (Üç öğretmene selam verdim.)

Bu örneklerde (مُعَلِّمِينَ) kelimesi, çoğul formunda ve mecrûr olarak kullanılmıştır, cer alâmeti ye (ي)'dir, çünkü düzenli eril çoğuldur.

1. جاءَتْ إلى الصَّفِّ ثَلاثُ مُعلِّماتٍ. (Sınıfa üç kadın öğretmen geldi.)
2. رَأَيْتُ في الحديقةِ ثَلاثَ مُعلِّماتٍ. (Bahçede üç kadın öğretmen gördüm.)
3. سَلَّمْتُ على ثَلاثِ مُعلِّماتٍ. (Üç kadın öğretmene selam verdim.)

Bu örneklerde (مُعلِّماتٍ) kelimesi, çoğul formunda ve mecrûr olarak kullanılmıştır, cer alâmeti sondaki kesradır, çünkü düzenli dişil çoğuldur.



dikkat

10 "عشر" sayısı yazıyla yazıldığında (ش) harfinin hakeresi, eğer sayılan eril olursa fethalı, sayılan dişil olursa sükûn olur.
Örnek:

خرجَتْ من الصفِّ عشْر طالِباتٍ وعَشَرة طلابٍ. (On kız ve on erkek öğrenci sınıftan çıktı.)

Öğrenme Çıktısı



2 1-10 arasındaki sayıları dilbilgisi açısından değerlendirme ve cümlede kullanabilme becerisi kazanabilme

**Araştır/ Tekrarla 2**

1 ve 2 sayılarıyla 3-10 arasındaki temel kullanım farklılıklarını ve i'râb özelliklerini yeni örneklerle açıklayınız.

**İlişkilendir/ Karşılaştır**

Başta klasik "İ'râbu'l-Kur'ân" kitaplarından olmak üzere https://furqan.co/63/2 ve http://corpus.quran.com/wordbyword.jsp vb. sitelerden yararlanarak aşağıdaki ayetlerde geçen sayı ve temyizlerinin i'râb özelliklerini inceleyip karşılaştırınız.

﴿جُمْلَةً واحِدَةً﴾
(Furkân Sûresi 32)

﴿زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ﴾
(Hûd Sûresi 40)

﴿ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ﴾
(En'âm Sûresi 143)

**Anlat/ Paylaş**

1-10 arasındaki sayıların kullanımıyla ilgili tablo oluşturup arkadaşlarınızla paylaşarak değerlendirmelerde bulununuz.